

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Δ/νσις : Ἰωάννου Γενναδίου 14 - 115 21, Ἀθήναι

Τηλ. 210-72.72.268, Fax 210-72.72.210, e-mail:

politistikitautotita@yahoo.gr

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΟΣ

Αθήνα, 4^η Ιανουαρίου 2021

Δ Ε Λ Τ Ι Ο   Τ Υ Π Ο Υ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ «ΕΘΝΟΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ»

Πραγματοποιήθηκε σήμερα, Δευτέρα 4 Ιανουαρίου 2021, η «**Εθνοσυνέλευση των Νέων**» της Εκκλησίας της Ελλάδος μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «zoom».

Στο Συνέδριο συμμετείχαν νέες και νέοι από όλες τις Ιερές Μητροπόλεις της Εκκλησίας της Ελλάδος. Είχαν την ευκαιρία να μελετήσουν τις πρώτες πολιτειακές πράξεις του σύγχρονου Ελληνικού κράτους και να εκφράσουν τις απόψεις τους επ' αυτών, με τη βοήθεια των συντονιστών, σε επίπεδο διαλόγου διεπιστημονικότητας και διαθεματικότητας.

Την έναρξη των εργασιών του Συνεδρίου κήρυξε με μήνυμά του ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ιερώνυμος. Συγκεκριμένα, ο Μακαριώτατος, απευθυνόμενος στους νέους της Εκκλησίας μας, είπε:

*«Αγαπημένα μου παιδιά,
Σας ευλογώ με ολόθερμη πατρική αγάπη και σας καλωσορίζω στην «Εθνοσυνέλευση των Νέων», στην πανηγυρική αυτή πρώτη μεγάλη εκδήλωση, με την οποία εγκαινιάζουμε το επετειακό έτος 2021. Είστε οι αγγελιοφόροι του εορτίου μηνύματος της Εκκλησίας της Ελλάδος, η οποία θα τιμήσει τα 200 χρόνια από την έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821, με 261 εκδηλώσεις σε όλη την επικράτειά της.*

Ευλογώ και χαιρετίζω πατρικά όλους τους συντονιστές της διαδικτυακής «Εθνοσυνελεύσεως των Νέων».
Αργολίδος κ. Νεκτάριο, ο οποίος θα φιλοξενήσει, όταν οι υγειονομικές συνθήκες το επιτρέψουν, τον καθένα και την καθεμιά από εσάς στην Ιερά του Μητρόπολη, όπως όριζε το αρχικό πρόγραμμά μας.

Αυτό το έτος, κατά το οποίο θα αναστοχασθούμε το παρελθόν μας, επιλέξαμε να ξεκινήσει με το μέλλον μας, με την ελπίδα του τόπου μας. Να ξεκινήσει με εσάς, παιδιά μου!

Εσείς, τα φωτεινά νιάτα της Ελλάδος, εκπρόσωποι των Ιερών Μητροπόλεων της Εκκλησίας μας, που σε λίγο θα κρατείτε τις τύχες τις πατρίδας μας στα χέρια σας, εσείς, σήμερα, παίρνετε τον λόγο!

Παίρνετε τον λόγο για να αναβιώσετε την πρώτη απόπειρα πολιτειακής συγκρότησης των Ελλήνων. Θα μιλήσετε για εκείνο τον καιρό, που οι Έλληνες, στο όνομα της Αγίας Τριάδος, άρθρωσαν σε Διακήρυξη την Ελευθερία τους και οργάνωσαν με Σύνταγμα τις πρώτες συλλογικές δομές τους, ως ένα πρόπλασμα κρατικής οντότητας. Ένα πρόπλασμα που σήμερα έχει πλέον εξελιχθεί σε θωρακισμένο κράτος δικαίου, με διεθνές κύρος αλλά και πολιτισμική ισχύ.

Παίρνετε, όμως, τον λόγο και για να εκφραστείτε. Να μιλήσετε ελεύθερα. Να μιλήσετε με τη δική σας φωνή, για το τότε, δίνοντας σε εμάς τον οραματισμό σας για το αύριο.

Δυστυχώς, οι παρούσες υγειονομικές συνθήκες δεν μου επιτρέπουν να σας συναντήσω από κοντά, να σας γνωρίσω και να συνομιλήσω μαζί σας. Είμαι βέβαιος ότι αυτό θα καταστεί εφικτό στο μέλλον.

Τώρα, βρίσκομαι ψυχικά και πνευματικά κοντά σας και παρακολουθώ με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις εργασίες σας.

Παιδιά μου, σας εύχομαι εκ βάθους καρδιάς να έχετε δημιουργικότητα και δύναμη κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνελεύσεως και να καρποφορήσει η προσπάθεια όλων σας.

Σας εύχομαι υγεία και πρόοδο στη ζωή σας.

Με τη χάρη του ενανθρωπήσαντος Λόγου του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και με ιδιαίτερη συγκίνηση, κηρύσσω την έναρξη των εργασιών της

«Εθνοσυνελεύσεως των Νέων» της Εκκλησίας της Ελλάδος!»

Στη συνέχεια, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος και Αλμυρού κ. Ιγνάτιος, Πρόεδρος της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Πολιτιστικής Ταυτότητας, χαιρέτισε τους συμμετέχοντες της Εθνοσυνελεύσεως, κάνοντας ιδιαίτερη μνεία στην επίκαιρη θεματική του Συνεδρίου, ενόψει της προβληματικής των σχέσεων Εκκλησίας και κράτους.

Ακολούθως, οι συμμετέχοντες συνδέθηκαν σε πέντε ξεχωριστούς συνδέσμους, αναλόγως την ομάδα εργασίας στην οποία ανήκουν. Συγκεκριμένα, λειτούργησαν πέντε Μητροπολιτικά Κέντρα: των Αθηνών, της Θεσσαλονίκης, του Ναυπλίου, της Κέρκυρας και του Βόλου. Συντονιστές διετέλεσαν αντιστοίχως οι κ.κ. Κωνσταντίνος Χολέβας και Παναγιώτης Χαρατζόπουλος, Αρχιμ. Ιάκωβος Αθανασίου και Κωνσταντίνος Κωτσιόπουλος, Πρωτοπρ. Πέτρος Αθανασόπουλος και Γεώργιος Τασιάς, Πρωτοπρ. Θεμιστοκλής Μουρτζανός και, τέλος, Αρχιμ. Επιφάνιος Οικονόμου.

Τα μέλη της Εθνοσυνελεύσεως, συνεδρίασαν με τη βοήθεια των συντονιστών και ανέπτυξαν τις απόψεις τους αναφορικά με τα ιδανικά των Αγωνιστών του 1821, τις προσωπικότητές τους, τον οραματισμό τους βάσει των ιστορικών αυτών στοιχείων και τα βασικότερα σημεία της Διακηρύξεως και του Συντάγματος της Επιδάουρου.

Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης των μελών της Εθνοσυνελεύσεως των Νέων, οι τηλεθεατές είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν συζήτηση μεταξύ του Αρχιμ. Βαρθολομαίου Αντωνίου- Τριανταφυλλίδη, Γραμματέως της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Πολιτιστικής Ταυτότητας του Ελλογιμωτάτου κ. Εμμανουήλ Βαρβούνη, Καθηγητού Λαογραφίας στο ΔΠΘ και Προέδρου της Επιστημονικής Επιτροπής της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Πολιτιστικής Ταυτότητας, και του Αρχιμ. Ισιδώρου Κάτσου, Δρος Νομικής και Θεολογίας.

Οι τρεις συνομιλητές σχολίασαν την έναρξη των 261 Συνοδικών και Περιφερειακών Εκδηλώσεων της Εκκλησίας της Ελλάδος, τις θεολογικές, ιστορικές και νομικές πτυχές του «Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος» και τα βαθύτερα μηνύματα που ενέταξαν στους

λόγους τους, κατά τη συμμετοχή τους στα 10 Διεθνή Επιστημονικά Συνέδρια της Εκκλησίας της Ελλάδος για τα 200 χρόνια από την Επανάσταση, ομιλητές όπως ο κ. Προκόπιος Παυλόπουλος, τέως Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, και η κ. Άννα Μπενάκη- Ψαρούδα, μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

Μετά το πέρας της ως άνω συζητήσεως αλλά και των εργασιών των πέντε Μητροπολιτικών Κέντρων της «Εθνοσυνελεύσεως των Νέων», συνήλθε η Ολομέλεια του Συνεδρίου. Κατά τη διάρκειά της, παρατέθηκαν τα συμπεράσματα και αναγνώστηκε η **«Διακήρυξη της Εθνοσυνελεύσεως των Νέων»** την οποία και παραθέτουμε:

«Η Α΄ Εθνοσυνέλευση συνεκλήθη στην Πιάδα (Νέα Επιδαυρο) της Αργολίδος από τις 20.12.1821 μέχρι τις 15.1. 1822. Μετείχαν 59 πληρεξούσιοι Παραστάτες, δηλαδή Βουλευτές, ως εκπρόσωποι της Πελοποννήσου, της Δυτικής και Ανατολικής Στερεάς (και της Θεσσαλίας) και των Νήσων.

Η Εθνοσυνέλευση των Νέων, πραγματεύθηκε τα εξής θέματα και απεφάνθη:

Το πρώτο Μητροπολιτικό Κέντρο (Αττικής και Κυκλάδων) συμπέρανε τα εξής, όσον αφορά τα ιδανικά και την ιδεολογία, όπως εκφράζονται από το Σύνταγμα και τη Διακήρυξη της Επιδαύρου:

Όπως εμφανίζεται και από την προμετωπίδα του Προσωρινού Πολιτεύματος (συντάγματος), αλλά και από συχνές αναφορές στη διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, τόσο οι αγωνιστές, όσο και οι αντιπρόσωποι της Εθνοσυνελεύσεως, διαπνέονταν από βαθιά πίστη στο Θεό, ο οποίος ενίσχυσε τους αγώνες τους. Παράλληλα, αρκετοί από τους Παραστάτες (βουλευτές) της Εθνοσυνελεύσεως είχαν ευρύτερη μόρφωση, γνώριζαν τις εξελίξεις στην Ευρώπη, με την έκρηξη της Γαλλικής Επανάστασεως και τις σχετικές νομικές διεργασίες για τη θέσπιση Συντάγματος. Με αυτά τα εφόδια, με

αξιοζήλευτη οργάνωση και με κραταιά την πεποίθηση, ζητώντας βοήθεια από τη Θεία Πρόνοια για τη στήριξη και ευημερία του ιδρυομένου κράτους, συνέγραψαν τις πρώτες διατάξεις και εψήφισαν ενώπιον Θεού και ανθρώπων, το Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου -το πρώτο Σύνταγμα- «εις το όνομα της Αγίας και Ομοουσίου και Αδιαιρέτου Τριάδος». Ένα Σύνταγμα, το οποίο ακολούθησε τις φιλελεύθερες ιδέες της εποχής του, εγκολπώθηκε τις βασικές διακρίσεις για την άσκηση των εξουσιών και για τη θέσπιση της αρχής της ισονομίας.

Ως πρώτος τίτλος -το πρώτο άρθρο του Συντάγματος- τίθεται το «περί της θρησκείας» άρθρο που καθιερώνει την ανατολική ορθόδοξη του Χριστού εκκλησία ως επικρατούσα θρησκεία, ενώ παράλληλα αναγνωρίζει το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας και της ανεκτικότητας απέναντι σε οποιαδήποτε άλλη θρησκεία. Ο κυριαρχικός ρόλος της θρησκείας και η συνεκτική σημασία της για όλους τους Έλληνες, αναδεικνύεται και στο ζήτημα του χαρακτηρισμού των κατοίκων της επικράτειας. Στο περί δικαστικού τμήμα καθιερώνεται η εκδίκαση των πολιτικών και ποινικών υποθέσεων με βάση τους νόμους των «αιμνήστων χριστιανών ημών αυτοκρατόρων», μέχρις ότου θεσπισθούν οι αντίστοιχοι κώδικες και τεθεί εν ισχύ ένα σύγχρονο νομοθετικό πλαίσιο. Η ισχύς του νομικού πλαισίου της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας φανερώνει την κοινή και εδραία πεποίθηση των συντακτών περί της αδιάκοπης συνέχειας του Ελληνισμού και της σύνδεσής του με το κράτος της Κωνσταντινουπόλεως- Νέας Ρώμης. Αλλά και στη πρώτη φράση της Διακηρύξεως διαβάζουμε την αναφορά στους Αρχαίους Έλληνες, των οποίων οι αγωνιζόμενοι το 1821 αισθάνονται απόγονοι και συνεχιστές.

Τέλος επισημαίνουμε τα ανθρωπιστικά ιδανικά που περιέχονται στο κείμενο του 1^{ου} Συντάγματος της Ελλάδος, όπως είναι η απαγόρευση των βασανιστηρίων,

η περίθαλψη των χηρών και των ορφανών των φονευθέντων αγωνιστών κ.α.

Το δεύτερο Μητροπολιτικό Κέντρο (Μακεδονίας και Θράκης), στο πλαίσιο των συζητήσεων της «Εθνοσυνελεύσεως των Νέων», , κατόπιν γόνιμης διαλογικής συζητήσεως τριών ημερών, συμπεραίνει ομοφώνως ότι:

1ος. Η κήρυξη της Ελληνικής Επανάστασεως εκκίνησε και οι αγωνιστές της εμπορήθησαν από υψηλές αξίες, ιδέες και ιδανικά, ήτοι από την Ελευθερία, την Αλληλεγγύη, την Ενότητα και την Ομόνοια, προτάσσοντας το εθνικό συμφέρον.

2ος. Τόνισαν τη θρησκευτική ελευθερία και την επικρατούσα θρησκεία. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι η Ανατολική Ορθόδοξος Εκκλησία του Χριστού είναι η επικρατούσα θρησκεία και ότι η Πολιτεία οργανώνεται με βάση τη θρησκευτική παράδοση και η κοινωνία διαβιώνει σύμφωνα με τις παραδοχές της, σεβόμενη ωστόσο τα λοιπά θρησκευτά. Η Ορθοδοξία στην ουσία λειτουργεί ως στοιχείο της ιδιοπροσωπίας του Ελληνικού Έθνους. Του λόγου το αληθές, μαρτυρεί και η προμετωπίδα των Ελληνικών Συνταγμάτων, από το πρώτο Ελληνικό Σύνταγμα έως και σήμερα, όπου αναγράφεται η επίκληση στην Αγία Τριάδα. Μαρτυρείται, κατ' αυτόν τον τρόπο, η ιστορική συνέχεια τόσο των Συνταγμάτων που έχουν ως «σημείο αναφοράς» αυτό το πρώτο Σύνταγμα όσο και την άρρηκτη σχέση Εκκλησίας - Πολιτείας. Εδώ,

αξίζει να επισημάνουμε και το άρθρο 3 παρ. 1 εδ. α', β' του ισχύοντος Ελληνικού Συντάγματος το οποίο ορίζει: «Επικρατούσα θρησκεία στην Ελλάδα είναι η θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, που γνωρίζει κεφαλή της τον Κύριο ημών Ιησού Χριστό, υπάρχει αναπόσπαστα ενωμένη δογματικά με τη Μεγάλη Εκκλησία της Κωνσταντινούπολης και με κάθε άλλη ομόδοξη Εκκλησία του Χριστού· τηρεί απαρασάλευτα, όπως εκείνες, τους ιερούς αποστολικούς και συνοδικούς κανόνες και τις ιερές παραδόσεις. [...]». Ομοίως και το άρθρο 13 παρ. 1, 2 αυτού ορίζει ότι: «1. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη. Η απόλαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός. 2. Κάθε γνωστή θρησκεία είναι ελεύθερη και τα σχετικά με τη λατρεία της τελούνται ανεμπόδιστα υπό την προστασία των νόμων. Η άσκηση της λατρείας δεν επιτρέπεται να προσβάλλει τη δημόσια τάξη ή τα χρηστά ήθη. Ο προσηλυτισμός απαγορεύεται». Άξιο λόγου είναι ότι υπερεθνικά νομοθετικά κείμενα αναγνωρίζουν την ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως, όπως είναι η διάταξη του άρθρου 10 του ΧΘΔΕΕ, του άρθρου 9 της ΕΣΔΑ, του άρθρου 18 του ΔΣΑΠΔ αλλά και αυτή του άρθρου 18 της Οικουμενικής Διακηρύξεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Πέραν αυτών, και η ΕΕ με το άρθρο 17

παρ. 1 της ΣΛΕΕ «σέβεται και δεν θίγει το καθεστώς που έχουν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο οι εκκλησίες και οι θρησκευτικές ενώσεις ή κοινότητες στα κράτη μέλη», αλλά και μέσα από τη νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων, επισημαίνεται ο σεβασμός της ΕΕ στις «συνταγματικές παραδόσεις των κρατών - μελών», μέρος των οποίων (παραδόσεων) είναι και η Ορθοδοξία στη Χώρα μας, η οποία είναι βαθειά ριζωμένη στις συνειδήσεις των Ελλήνων.

3ος. Τονίστηκε η εθνική ταυτότητα των Ελλήνων, με τον ορισμό του «Έλληνα πολίτη» ο οποίος θεωρείται αυτός που κατοικεί στην Ελλάδα και είναι χριστιανός. Όμως, συμπληρώθηκε με την επόμενη Εθνοσυνέλευση, ως προς το στοιχείο της ελληνικής γλώσσας. Η δε παράλειψη της ελληνικής γλώσσας ως προϋπόθεση τότε της απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας, προφανώς δικαιολογείτο από την σημασία που δινόταν στο πρώτο Σύνταγμα στο θρήσκευμα, ότι δηλαδή η θρησκευτική πίστη ήταν δηλωτική της ταυτότητας του Έλληνα. Και πάλι διαφαίνεται ο συσχετισμός Χριστιανισμού και Ελληνισμού.

4ος. Προχώρησαν σε διάκριση των λειτουργιών - εξουσιών, ώστε να μην υπάρχει συγκεντρωτική εξουσία σε ένα πρόσωπο, αλλά κατανομή αυτής σε διάφορα Σώματα και αμοιβαίος έλεγχος.

5ος. Επιβεβαιώνουμε τη ρήση του ιστορικού Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους σχετικά με τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας ως «το κάλλιστον της Συνελεύσεως ταύτης έργον και το κάλλιστον ίσως έγγραφον εξ όσων ποτέ επί εξήκοντα έτη εξέδωκεν Ελληνική Συνέλευσις ή Κυβέρνησις».

Με βάση τα δεδομένα αυτά, ερωτώνται:

Ο Α. Μαυροκορδάτος, ως Πρόεδρος της Εθνοσυνελεύσεως και ο Θ. Νέγρης, ως ο Γραμματέας και ο σχεδιαστής του Συντάγματος:

1. Γιατί στην προμετωπίδα αυτού τέθηκε η επίκληση στην Αγία Τριάδα;
2. Γιατί ορίστηκε «επικρατούσα θρησκεία» στο Σύνταγμα της Επιδαύρου;
3. Γιατί δόθηκε ο εν λόγω ορισμός του «Έλληνα πολίτη»;
4. Γιατί δεν προσκλήθηκαν ως «παραστάτες» πρωτεργάτες της Φιλικής Εταιρίας;

Ο Επίσκοπος Ιωσήφ Ανδρούσης, που ορίστηκε «Μινίστρος» της Θρησκείας και μετέπειτα και του Δικαίου, ερωτάται:

Ποια ήταν η αίσθησή Σας για την έκβαση του αγώνα που αναλάβατε για την ανεξαρτησία και το αυτοδιοίκητο της

Εκκλησίας απέναντι στις πολιτειοκρατικές παρεμβάσεις και την επαναφορά του Συνοδικού συστήματος σε αυτήν;

Όλοι οι παραστάτες - αντιπρόσωποι των Ελλήνων της Α' Εθνοσυνελεύσεως:

Με ποιον τρόπο το φιλελεύθερο πνεύμα του Πρώτου Ελληνικού Συντάγματος και οι αξίες και τα ιδανικά που υιοθέτησε, βασιζόμενο στις αρχές του φυσικού δικαίου, του Χριστιανισμού και τις ατομικές ελευθερίες, θα μπορούσε να εφαρμοστεί σήμερα στον καιρό της παγκοσμιοποίησης, της πολυπολιτισμικότητας και του μεταμοντερνισμού;

Στο τρίτο Μητροπολιτικό Κέντρο (Πελοποννήσου και Βορείου Αιγαίου) αναπτύχθηκε το θέμα:

«Ποιά τα στοιχεία της Διακηρύξεως της Επιδαύρου της 1.1.1822 και του πρώτου Ελληνικού Συντάγματος πιστεύετε ότι είναι επίκαιρα και σήμερα; Η Ελλάδα που οραματιζέσθε για το μέλλον μπορεί να βασισθεί στα ιδανικά των πολιτικών, των οπλαρχηγών, και των εκπροσώπων των διαφόρων περιοχών που μετείχαν στην Α' Εθνική Συνέλευση στην Πιάδα- Νέα Επίδαυρο;»

Διαπραγματευτήκαμε το ερώτημα αν οι αξίες και τα ιδανικά των παραστατών της πρώτης Εθνοσυνέλευσης μπορούν να στηρίξουν το όραμα μας για την Ελλάδα του παρόντος και του μέλλοντος. Από το κείμενο του Συντάγματος και ιδιαίτερα από τα πρώτα άρθρα αυτού και από τις εισηγήσεις που ακούστηκαν προκύπτουν σαφώς οι αρχές και τα στοιχεία τα οποία διαπνέουν το κείμενο αυτό και έχουν διαχρονική αξία, αφού και σήμερα συνεχίζουν να ενυπάρχουν στο εν ισχύι Σύνταγμα της Ελλάδος και σε αυτά των περισσότερων ευνομούμενων κρατών. Τα κύρια αυτά στοιχεία δεν είναι άλλα από την εθνική ανεξαρτησία και την ελευθερία, που

απετέλεσαν εξαρχής την πεμπτουσία του αγώνα όπως ρητώς τονίζεται στο κείμενο της εθνικής ανεξαρτησίας.

Ως Κορωνίδα του Συντάγματος αναδεικνύεται από το πρώτο κιόλας άρθρο η πίστη στο Θεό και η επίκληση στην Αγία Τριάδα, πού είναι τα θεμελιώδη στοιχεία της εθνικής μας ταυτότητας και υπάρξεως που σε όλα τα μετέπειτα συντάγματα μέχρι το σημερινό επαναλαμβάνεται με κάποιες τροποποιήσεις.

Εν συνεχεία, λαμβάνεται ειδική πρόνοια για την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα, τα δικαιώματα της ατομικής ελευθερίας και της αξίας του ανθρώπου, η οποία σε καμία περίπτωση δεν σχετικοποιείται. Αυτό διαφαίνεται από τα πρώτα άρθρα του Συντάγματος που αναφέρονται στο σεβασμό του ανθρώπου, την προστασία της προσωπικής ελευθερίας, της περιουσίας, της αξιοπρέπειας, της απαγορεύσεως συλλήψεων, φυλακίσεων, βασανιστηρίων και δήμευσης της ιδιοκτησίας.

Βασική αρχή, επίσης, του συντάγματος είναι η ισονομία, δηλαδή ισότητα απέναντι του νόμου που προασπίζει όλους τους κατοικούντες και παροικούντες στην Ελληνική επικράτεια. Επίσης, η ιδιοκτησία η τιμή και η ασφάλεια είναι αγαθά τα οποία το Σύνταγμα κατοχυρώνει για όλους τους Έλληνες. Η αξιοκρατία αποτελεί, επίσης, μέλημα των συντακτών με τη χαρακτηριστική φράση ότι η μοναδική προϋπόθεση οποιασδήποτε τιμής και αξιώματος είναι η αξία εκάστου Έλληνα. Η δίκαιη κατανομή των εισπράξεων και των κρατικών εσόδων σε όλους τους Έλληνες είναι επίσης βασική συνταγματική αρχή. Η διάκριση των εξουσιών και η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης είναι οι βασικοί πυλώνες ενός ευνομούμενου δημοκρατικού κράτους.

Όπως ακούσαμε από τους αγαπητούς συνέδρους αδιαμφισβήτητη είναι η διαχρονική ισχύς των αξιών και

των ιδανικών των παραστατών της Επιδαύρου όπως προεκτέθηκαν.

Αφού ακούσαμε λοιπόν, τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν το όραμά μας για την Ελλάδα του μέλλοντος μπορούν να αποτελέσουν τα ερείσματα στα οποία μπορούμε να στηριχτούμε για να κάνουμε το όραμα πραγματικότητα. Η απάντηση σε αυτή μας την ερώτηση θα δοθεί, αν αναλογιστούμε ποια είναι η Ελλάδα που ονειρεύεται ο καθένας μας. Μια Ελλάδα πάνω από όλα ελεύθερη και εθνικά ανεξάρτητη. Μια χώρα που να εξασφαλίζει στο λαό της τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ταυτίζονται με την ίδια την ανθρώπινη υπόσταση, την ατομική προσωπικότητα και αξιοπρέπεια. Ελευθερία σε όλες τις εκφάνσεις της σκέψης λόγου δημιουργίας, ανάπτυξη της προσωπικότητας, πράξης κ.α. Μια Ελλάδα που θα παρέχει σε όλους τους πολίτες τις ίσες ευκαιρίες που θα αποτελούν το βασικό κίνητρο της εξελίξεως του καθενός την αξιότητά του. Μια Ελλάδα στην οποία θα επικρατεί ισονομία και δικαιοσύνη για όλους τους πολίτες. Μια χώρα όπου οι τρεις βασικές κρατικές εξουσίες νομοθετική εκτελεστική και δικαστική θα λειτουργούν αρμονικά. Να είναι διακριτές και η μια να συγκρατεί την άλλη από οποιοδήποτε αυθαιρεσία. Ειδικά η δικαιοσύνη οφείλει να είναι ανεξάρτητη αμερόληπτη και να αποτελεί το καταφύγιο και παραμυθία όλων εκείνων των πολιτών που προστρέχουν σε αυτήν, για την πραγματικής απονομής της δικαιοσύνης. Όλα αυτά τα στοιχεία του οράματός μας εμπεριέχονται στο Σύνταγμα της Επιδαύρου το οποίο αποτέλεσε όπως προκύπτει από την ανωτέρω ανάλυση σταθμό στην ανάπτυξη της πολιτικής συνείδησης και των πολιτειακών προσδοκιών των Ελλήνων. Το Σύνταγμα της Επιδαύρου υπήρξε ένα κείμενο πλήρες και προοδευτικό, το οποίο αποτέλεσε υπόδειγμα για τα Συντάγματα που επακολούθησαν. Οι βασικές θεματικές του ενότητες αναφέρονται σ' ένα

πολίτευμα δημοκρατικό, το οποίο προάγει και προστατεύει τα δικαιώματα του ατόμου, αναγνωρίζει τη διάκριση των εξουσιών ακόμη και αν κατ' ουσίαν δεν την διασφαλίζει. Απαραίτητη από τους συντάκτες αναδεικνύεται η Ομόνοια μεταξύ των Ελλήνων. Μία ανάγκη που πιο λυρικά είχε αποτυπώσει ο Εθνικός μας ποιητής στον ύμνο προς την ελευθερία και με αυτό κλείνω:

«Αν μισούνται ανάμεσα τους δεν τους πρέπει ελευθερία».

Με βάση τα ανωτέρω είναι εφικτό το όνειρό μας να γίνει πραγματικότητα.

Στο τέταρτο Μητροπολιτικό Κέντρο (Ιονίων Νήσων και Ηπείρου) που συμμετείχαν στην «Εθνοσυνέλευση νέων» συζητήσαμε πάνω στο ερώτημα: «Αν μετείχατε τότε στή σύνταξη τής Διακηρήξεως καί τοῦ Συντάγματος τής Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ποια σημεῖα θα διατηρούσατε καί ποια σημεῖα ενδεχομένως θα αλλάζατε;»

Διαπιστώσαμε ότι τόσο το Σύνταγμα, όσο και η Διακήρυξη της Α' Εθνοσυνελεύσεως αποτελούν σπουδαία κείμενα: δείχνουν την ανάγκη του αυτοπροσδιορισμού και της ταυτότητας των Ελλήνων, ως συνεχιστών τόσο της αρχαίας Ελληνικής παράδοσης (κάτι που φαίνεται από την σφραγίδα με την θεά Αθηνά και το σύμβολο της σοφίας), όσο και του χριστιανικού Βυζαντίου (νόμοι των χριστιανών αυτοκρατόρων, αναφορά στον Θεό, επικρατούσα θρησκεία) και των σύγχρονων που δείχνουν την διάθεση των Ελλήνων να δημιουργήσουν έθνος-κράτος το οποίο δεν θα είναι αναρχικό, αλλά ευνομούμενο, με οργάνωση και πολιτειακή και πολιτική, με διάκριση των εξουσιών (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική), με ρύθμιση των σχέσεων κράτους και πολίτη σύμφωνα με τις διακηρύξεις περί φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα, με υιοθέτηση βασικών αρχών του Διαφωτισμού,

αλλά και με σεβασμό στην μακρά παράδοση συναλληλίας της Ορθόδοξης πίστης και της πολιτειακής οργάνωσης (εξ ου και ο όρος «επικρατούσα θρησκεία», όπως επίσης και η επίκληση της Αγίας Τριάδος στο προοίμιο του συντάγματος).

Διαπιστώσαμε ακόμη ότι το σύνταγμα ανταποκρινόταν στην ανάγκη του Ελληνισμού να δηλώσει την πολιτική αυτού ύπαρξη και ανεξαρτησία, όπως επίσης και το γεγονός ότι η επανάσταση είχε εδραιωθεί, αλλά δεν είχε ολοκληρωθεί, κάτι που εκ των πραγμάτων περιόριζε την δυνατότητα ολοκληρωμένων απαντήσεων και αποφάσεων πάνω σε θέματα πολιτογράφησης, ρύθμισης του δικαιώματος ψήφου, αλλά και οριοθέτησης του νέου κράτους. Γι' αυτό και θεωρούμε ότι θα μπορούσαν να υπάρξουν κάποιες ειδικότερες προβλέψεις, οι οποίες εκ των υστέρων θεωρούμενες θα είχαν πρωτοτυπία και ριζοσπαστικότητα, όπως και να αποφευχθούν προβλέψεις οι οποίες αποτέλεσαν βάση για την κακοδαιμονία του ελληνικού κράτους σε συγκεκριμένες πτυχές μέχρι σήμερα.

Ειδικότερα, διαπιστώσαμε ότι δεν γίνεται καμία αναφορά στο μέχρι τότε πολίτευμα που ρύθμιζε τον υπόδουλο Ελληνισμό, δηλαδή το κοινοτικό σύστημα, στο οποίο οι Έλληνες ρύθμιζαν τα κατά τόπους θέματα με δημοκρατικότητα διά της άμεσης εκλογής των προκρίτων τους, ενώ υπήρχε η δυνατότητα άμεσης έκφρασης αλληλεγγύης στα αναφερόμενα προβλήματα.

Πρυτάνευσε η ανάγκη δημιουργίας κεντρικού κράτους, το οποίο όμως άφηνε κενό στην τοπικότητα και δεν έδινε την δυνατότητα να εκτονώνονται φιλοδοξίες με γόνιμο τρόπο. Η δημιουργία κεντρικού κράτους είχε να κάνει με τον ευρωπαϊκό τρόπο και κρινόταν αναπόφευκτη και αναγκαία από όλους τους αγωνιστές, όχι μόνο τους πολιτικούς, αλλά και τους στρατιωτικούς.

Ο εξευρωπαϊσμός θεωρούνταν και προϋπόθεση οι επαναστατημένοι Έλληνες να τύχουν βοήθειας από την Ευρώπη, η οποία τότε κυβερνιόταν από την Ιερή Συμμαχία, πολύ αντίθετη σε επαναστατικά κινήματα που θα είχαν και αναρχικό χαρακτήρα, όπως η Γαλλική Επανάσταση. Αγνοήθηκε όμως στην πράξη η ελληνορθόδοξη παράδοση που ήθελε όχι μόνο κεντρικό κράτος, αλλά και κατά τόπους αρχές, που να δίνουν την δυνατότητα συμμετοχής, αλληλεγγύης, συνυπευθυνότητας. Αντί αυτού ως τοπική αρχή ουσιαστικά καθιερώνεται ο εκλεγμένος παραστάτης (αφετηρία για τον θεσμό των ρουσφετιών και της διαφθοράς, όπως και της αίσθησης ότι το κράτος είναι λάφυρο).

Η επίκληση στην Αγία Τριάδα, η καθιέρωση της ανατολικής ορθόδοξου θρησκείας ως επικρατούσας, η ανοχή στις άλλες θρησκευτικές κοινότητες είναι δείγματα συνέχειας της παράδοσης του Ελληνισμού, της προοδευτικότητας και της αγάπης στον συνάνθρωπο και του σεβασμού στα θρησκευτικά του δικαιώματα που χαρακτηρίζει την Ορθοδοξία. Θα μπορούσε όμως να ληφθεί πρόνοια και για τους Έλληνες εβραϊκής θρησκευτικής ταυτότητας, όπως επίσης και για τους μουσουλμάνους που θα έμεναν στο νέο κράτος. Το θέμα των Εβραίων βεβαίως αντιμετωπίστηκε σε επόμενα συντάγματα. Η ανοιχτότητα όμως στην πολιτογράφηση ως Ελλήνων και ανθρώπων με ετερόδοξη θρησκευτική ταυτότητα θα ήταν πιο σύμφωνη με την τελική πρόταση της Ορθοδοξίας για αγάπη προς όλους. Ήταν όμως δύσκολο να επιτευχθεί εκείνη την εποχή στην οποία οι Έλληνες ήθελαν να δείξουν την απόλυτη διαφορετικότητά τους από τους Οθωμανούς μουσουλμάνους. Γι' αυτό και επισημαίνεται η πίστη στον Χριστό ως βάση για την πολιτογράφηση (ώστε να μη μείνουν εκτός του νέου ελληνικού κράτους οι Έλληνες Ρωμαιοκαθολικοί και Προτεστάντες). Η

αναφορά στον Θεό είναι σημαντικό στοιχείο στο σύνταγμα, κάτι που στα σημερινά συντάγματα δεν γίνεται.

Παράλληλα, στο κείμενο του συντάγματος θα μπορούσε να υπάρξει πρόβλεψη για την ισοπολιτεία των γυναικών, κίνηση που θα ήταν πολύ προοδευτική για τα δεδομένα εκείνης της εποχής, αλλά που δεν συμπορευόταν με τα της Ευρώπης.

Γενικότερα δεν γίνεται αναφορά στην λέξη «δημοκρατία» ως βάση για την πορεία του νέου κράτους, ίσως και από φόβο να μην προκαλέσουν αρνητικά συναισθήματα στους Ευρωπαίους.

Συζητήθηκε ως Δεύτερο θέμα: Η Σχέση Εκκλησίας και κοινωνίας

1. Χρειαζόμαστε πιο δυναμική προσέγγιση από την πλευρά της Εκκλησίας καθημερινότητα της κοινωνίας μας και με ηγετικές προσωπικότητες
2. Να φανεί ο οικουμενικός χαρακτήρας της Εκκλησίας που ξεπερνά τα όρια του έθνους χωρίς να το απορρίπτει
3. Υπάρχει υστέρηση στο επικοινωνικό κομμάτι
4. Χρειάζεται πιο ουσιαστική επαφή της Εκκλησίας με την νεότητα, όχι μόνο στο επίπεδο της λατρείας, στο οποίο το ζήτημα της γλώσσας είναι πλέον σημαντικό πρόβλημα
5. Στην σχέση κράτους και Εκκλησίας ή θα υπάρξει συνεργασία και συμπόρευση ή πρέπει να βρεθεί ένα άλλο status
6. Να μην υπάρχει σύγχυση στις θέσεις της Εκκλησίας, όπως αυτό φάνηκε ιδιαίτερα στο θέμα της πανδημίας, διότι δεν εμπνέει εμπιστοσύνη-ανάγκη για ενότητα

7. Η Εκκλησία οφείλει να ενισχύσει και οικονομικά τα στελέχη που την διακονούν εθελοντικά, για να τα βοηθήσει να αφιερωθούν περισσότερο στο έργο της

Έγινε αναφορά στο ζήτημα της πανδημίας και της θέσης της Εκκλησίας. Ομόφωνα επισημάνθηκε ότι η Εκκλησία όφειλε και οφείλει να τηρεί τα μέτρα προστασίας δημόσιας υγείας και να το επιβάλλει στα στελέχη και τους πιστούς χωρίς υποσημειώσεις.

Χρειάζεται όμως πιο διεκδικητική στάση ώστε με τήρηση των μέτρων να μην απαγορεύεται η λατρεία

Το πέμπτο Μητροπολιτικό Κέντρο (Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος), εργάστηκε επί του θέματος «Πώς καθορίζονται οι σχέσεις Ορθόδοξης Εκκλησίας και Πολιτείας μέσα από το πρώτο Ελληνικό Συνταγματικό κείμενο της Επιδαύρου;» και συμπέρανε τα εξής:

Α. Στην προμετωπίδα του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος αναγράφεται ότι η «Πολιτική ύπαρξη και ανεξαρτησία του Ελληνικού Έθνους» κηρύσσεται «Εν ονόματι της Αγίας και Αδιαιρέτου Τριάδος», μια φράση που έκτοτε συνοδεύει, με μικρές παραλλαγές, όλα τα Συνταγματικά Κείμενα της Ελληνικής Πολιτείας, μέχρι σήμερα. Η επιλογή αυτή από τους συντάκτες του κειμένου δεν ήταν τυχαία, καθώς απηχεί τις θέσεις της μεγάλης πλειοψηφίας, αν όχι όλων, των πληρεξουσίων στην Εθνοσυνέλευση και εκφράζει την συνείδηση του λαού. Καθόλη την διάρκεια της Επανάστασης, η πίστη στον Τριαδικό Θεό ήταν αυτή που κρατούσε άσβεστη την ελπίδα και ζωντανό το όραμα της Ελευθερίας, ενώ έγινε η μήτρα που έθρεψε τα τέκνα της Επανάστασης. Αυτή η πίστη λειτούργησε ως η ενοποιός δύναμη των σκλαβωμένων Ρωμηών κατά την Τουρκοκρατία και ήταν η αιτία που δεν χάθηκε η ελληνική ταυτότητα στους αιώνες της σκλαβιάς. Μπορεί, βέβαια, η εν λόγω αναφορά να μην παράγει έννομες συνέπειες θρησκευτικού χαρακτήρα, ούτε έχει απλώς μια

ιστορική αξία, αλλά απόρρητα διακηρύσσει ότι το Ελληνικό Κράτος δεν είναι ένα έξωθεν ορμώμενο, συμβατικό υβρίδιο των Μεγάλων Δυνάμεων, αλλά είναι απότοκο μιας ριζοσπαστικής διαδικασίας με επαναστατική βάση και λαϊκή αφετηρία, η βούληση της οποίας είναι σαφής ως προς την θέση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην εκκολαπτόμενη Ελληνική Πολιτεία. Γι' αυτό, ενδεχόμενη απάλειψη αυτού του προοιμίου από το Ελληνικό Σύνταγμα, μελλοντικά, θα φανερώσει εν τοις πράγμασι απάρνηση των ουσιαστικών προϋποθέσεων της ελευθερίας της πατρίδος μας.

Β. Στο περί Θρησκείας άρθρο του Προσωρινού Πολιτεύματος ορίζεται ως «επικρατούσα Θρησκεία εις την Ελληνικήν Επικράτειαν η της Ανατολικής Ορθόδοξου του Χριστού Εκκλησίας». Δεν καθορίζεται μια επίσημη κρατική θρησκεία, αλλά υποδηλώνεται η θρησκεία της πλειοψηφίας της επικράτειας. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, δηλώνεται σαφώς ότι «η Διοίκησις της Ελλάδος ανέχεται πάσαν άλλην Θρησκείαν, και αι τελεταί και ιεροπραγίαι εκάστης αυτών εκτελούνται ακωλύτως». Στο σημείο αυτό θεμελιώνεται το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας, που είναι απόρροια του φιλελεύθερου πνεύματος, της ευρυχωρίας και της ανεκτικότητας της Ορθόδοξης πίστης. Συνιστά δε ζήτημα τιμής για κάθε ευνομούμενη και ελεύθερη δημοκρατική Πολιτεία. Μέσα από την θρησκευτική ελευθερία εδραιώνεται η πίστη και καταργούνται οι φραγμοί στο πνεύμα. Με άλλα λόγια, η θρησκεία δεν καταργεί την ελευθερία της σκέψης, αντίθετα την ενισχύει. Η συγκεκριμένη Συνταγματική αναφορά αποκαλύπτει ότι οι συντάκτες της διακρίνονται από μεγαλοψυχία και σεβασμό προς το διαφορετικό, παρότι είχαν υποστεί απερίγραπτες κακουχίες, στέρηση στοιχειωδών δικαιωμάτων, εξισλαμισμούς κ.άλ., από τον οθωμανικό ζυγό. Πλέον, ήταν σε θέση να κατανοήσουν πόσο βάνανσο και απάνθρωπο είναι να διώκεται η πίστη.

Παράλληλα, η κατοχύρωση της θρησκευτικής ελευθερίας συνιστά και μία έμμεση πρόσκληση σε κάθε άνθρωπο καλής θέλησης, στο εξωτερικό, ανεξαρτήτως δόγματος και θρησκείας, να μετοικήσει στην Ελλάδα και να συμβάλει στην κοινωνική και οικονομική πρόοδο και ανάπτυξή της.

Γ. Στο 2ο Τμήμα του ίδιου τίτλου καθορίζεται ως μοναδικός όρος απόκτησης της Ελληνικής ιθαγένειας και απόλαυσης όλων των πολιτικών δικαιωμάτων η πίστη στον Χριστό, ανεξαρτήτως δόγματος. Αυτή η πίστη και μάλιστα στην Ορθόδοξη εκδοχή της, ήταν το κοινό στοιχείο που όριζε το συνανήκειν και αυτό που διαχώριζε σαφώς τους επαναστατημένους Χριστιανούς από τους Οθωμανούς κατακτητές. Συνιστά δε το ισχυρό ενοποιητικό στοιχείο της υπό διαμόρφωσιν νέας Ελληνικής κοινωνίας και γίνεται αναπόσπαστο μέρος της Εθνικής ταυτότητας. Επιπλέον, η εν λόγω αναφορά επιτρέπει, στους μετέπειτα χρόνους, να ενταχθούν στο Ελληνικό Κράτος, ως αυτόχθονες Έλληνες, οι Ρωμαιοκαθολικοί που αποτελούν μια σεβαστή και ιδιαίτερα πλούσια μερίδα της νησιωτικής χώρας, αλλά και οι Προτεστάντες. Ο αλλόθρησκος δεν θεωρείται Έλληνας και δεν του αναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα στην Ελληνική Επικράτεια, γεγονός λογικό και επιβεβλημένο για πολιτικούς λόγους, όσο και για την διαφύλαξη της κοινωνικής συνοχής.

Δ. Ένα από τα προνόμια που ο Μωάμεθ ο Πορθητής παραχώρησε στην Εθναρχούσα Εκκλησία, μετά την Άλωση, ήταν η άσκηση της δικαστικής εξουσίας και η εξομάλυνση των νομικών διαφορών του Ρωμαίικου Μιλλετιού της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Την εξουσία αυτή ασκούσε ο Πατριάρχης σε ανώτατο επίπεδο και οι κατά τόπους Επίσκοποι ή και Ιερείς, για δευτερεύοντα ζητήματα αστικής φύσης. Με την ψήφιση του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος η δικαστική εξουσία περνά από τα χέρια της Εκκλησίας στο

ανεξάρτητο δικαστικό σώμα. Πρόκειται για απολύτως λογική απόφαση που κινούταν στο πλαίσιο των διακριτών ρόλων και του περιορισμού της ανάμειξης της Εκκλησίας σε θέματα που άπτονται των κρατικών λειτουργιών.

Ε. Συμπερασματικώς, οι πρωτεργάτες διαπνέονται από βαθειά πίστη στον Θεό και αναγνωρίζουν ότι χάρη στην δική Του βοήθεια επιτεύχθηκε το ποθούμενο και όχι χάρη στην πολεμική προπαρασκευή, η οποία ήταν στοιχειώδης και ανεπαρκής. Εναποθέτουν δε τις τύχες της Ελλάδος στον Θεό, ευχόμενοι όπως η Δύναμις του Υψίστου ανυψώσει άρχοντες και αρχομένους στην σοφία Του, για να στερεωθεί η πρόοδος και η ευτυχία της Πατρίδος.

Τις εργασίες του Συνεδρίου έκλεισε ο Γραμματέας της Ειδικής Συνοδικής Επιτροπής Πολιτιστικής Ταυτότητας, Αρχιμ. Βαρθολομαίος Αντωνίου-Τριανταφυλλίδης, ευχαριστώντας τον Αρχιγραμματέα της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, Επίσκοπο Ωρεών κ. Φιλόθεο και τον Γενικό Διευθυντή των Οικονομικών Υπηρεσιών της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αρχιμ. Νικόδημο Φαρμάκη. Ευχαρίστησε, επίσης, όλους τους συντονιστές και όλα τα μέλη των Μητροπολιτικών Κέντρων, καθώς και την ομάδα εργασίας της Ιεράς Συνόδου.

Ευχήθηκε ο Θεός να δίνει δύναμη σε όλους τους Έλληνες και σε όλες τις Ελληνίδες, ώστε να υπερβούμε τις παρούσες δυσκολίες και να αποδώσουμε την δέουσα τιμή στους Νεομάρτυρες, στους Οπλαρχηγούς, στους κληρικούς και στους λαϊκούς, στους άνδρες, τις γυναίκες και τα παιδιά που έχυσαν το αίμα τους στον Επαναστατικό Πόλεμο του 1821, έναν πόλεμο Εθνικό και Ιερό για την Ελευθερία και την Ορθόδοξο αυτοπροσδιορισμό των Ελλήνων.

Οι εργασίες του Συνεδρίου μεταδίδονταν ζωντανά από τον διαδικτυακό ιστότοπο www.ekklisia1821.gr.

Εκ της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος